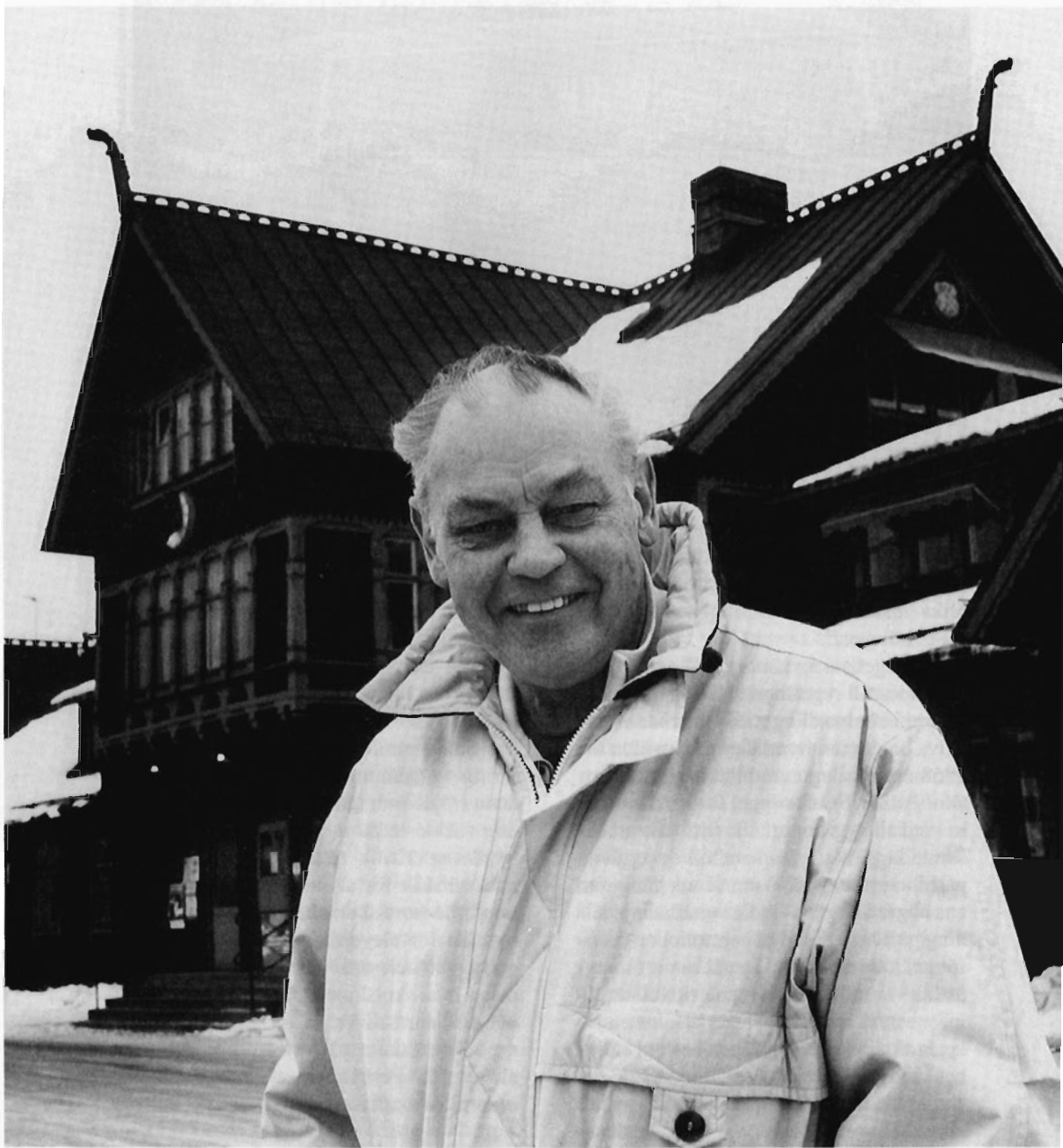

Det ska vara roligt att gå till skolan

K-G Nordström i Boden började arbeta enligt 1980 års läroplan redan innan den var formulerad.

– Vi införde projektgrupper och lärarlag. Plötsligt tyckte eleverna det var roligt att gå i skolan. Men vi mötte också ett segt motstånd som fortfarande lever kvar.

Jag träffar K-G Nordström hemma i hans kök. Han ser ofta bister ut när han nagelfar dagens och gårdagens skola. Men då och då skiner han upp och berättar någon dräplig historia från sin långa yrkestid som lärare.

K-G Nordström är utan tvivel en sjuvärdes folkbildare, en person med stark vilja som mer än de flesta kämpat för sina elever. Häromdagen ringde en av hans gamla elever på hans dörr, en kille som hade oerhört stora problem i skolan. Den före detta eleven visade stolt upp sitt körkort och sin nya bil och sa:

– K-G, du var den enda som trodde på mig.

K-G Nordström växte upp i det lilla samhället Avan utanför Luleå. Pappan var snickare och arbetade i veckorna i Boden. Mamman, som tidigt blev sjuklig, var hemma med de sju barnen.

– Min mamma värnade mycket om dem som hade det sämst. Därför var det alltid mycket människor hemma hos oss. Hon gav mig också den första kontakten med främmande språk. I sin ungdom hade hon jobbat hos herrefolk och lärt sig flera fraser på franska.

– Vi tillhörde de fattiga i byn. De mer välbärgade hade råd med egen häst.

När K-G Nordström började den 6-åriga folkskolan måste han snabbt slipa bort sin dialekt, nedre luleåmål, en som med alla sina diftonger påminner om gotländskan.

– Vår dialekt dög inte. Idag finns inte många kvar som talar den.

– Inte heller fick vi lära oss något om Norrbottens historia. I historieboken stod inget om Sverige norr om Gustav Vasas Dalarna.

K-G Nordströms bänkkamrat i folkskolan var en kille som hade svårt att skriva. Läraren var auktoritär och han blev hårt nedtryckt.

– Jag lärde mig hur jag inte ville bli som vuxen. Fast då anade jag förstås inte att jag själv skulle bli lärare.

– Senare i livet blev den där hunsade killen en mycket skicklig verkstadsarbetare. En av dem som byggt upp det svenska välståndet.

Idrott i alla former har alltid engagerat K-G Nordström.

Den verkliga skolan för K-G var föreningslivet. I IOGT-logen lärde han sig att diskutera, mötesteknik och organisation. Han blev också tidigt engagerad som idrottsledare, i allt från skidor till friidrott.

– Efter skolan provade jag flera jobb. Min första fasta anställning fick jag på ett kontor, det var 1940 och jag var 20 år. Lönen var 80 kronor i månaden. Jag kom ihåg att jag köpte en klocka för den första månadslönen. Det var en oerhörd lyckokänsla.

Parallellt med arbetet läste K-G in olika ämnen på korrespondens, dels på Noréns Korrespondensinstitut, dels på Hermods. Därigenom skaffade han sig behörighet för att läsa vidare.

– Eftersom jag var ungdomsledare på fritiden tyckte jag att jag lika gärna kunde arbeta med ungdomar även på arbetstid. 1949 började jag på seminariet i Luleå, jag gick i fyra år och blev folkskollärare. Min första tjänst fick jag på Sandensskolan i Boden. Där blev jag kvar ända till pensionen.

– Men erfarenheterna av andra arbeten har varit ovärderliga för mig i lärarjobbet. Jag har fått något att jämföra med. Jag har alltid sett på skolan lite snett utifrån och aldrig av slentrian accepterat skolans rutiner.

I en av K-G:s första klasser blev han utsedd att vara idrottsledare för eleverna även på fritiden.

– Jag märkte att deras språk var vitalt och levande när de idrottade och bytte om i omklädningsrummen. Men nästa dag när vi sågs i skolan var språket dött. I klassrummet återgick vi till våra låsta roller.

– Därför ändrade jag på undervisningen. Jag tog med min smalfilmskamera till skolan och lät eleverna göra korta filmer. Vi lämnade klassrummet och gjorde studiebesök. Vi bjöd in vuxna som inte var lärare till klassrummet. De fick berätta om sina yrken och om olika föreningar.

K-G berättar om en artikel han läste i DN och som gav honom bekräftelse på att han var på rätt väg. Den handlade om en amerikansk lärare och pedagog, Herbert Kohl, som arbetade i slummen i New York. Även han hade upptäckt att språket inte levde i skolans undervisning. Istället tog han med sig eleverna ut i samhället och gjorde olika undersökningar.

– Han hade skrivit en bok som jag skaffade mig. Den hette "38 children". Vid den tiden hade jag 37 elever i klassen. Det kändes som han skrev direkt för mig.

Under denna period fanns det två tillfällen för eleverna att söka vidare till realskolan. Det var i årskurs fyra och i årskurs sex. De som inte sökte eller kom in i realskolan fortsatte ett sjunde år i folkskolan. K-G Nordström undervisade i flera år dessa så kallade "folkskolesjuor". Den erfarenheten gjorde att han blev en livlig förespråkare av enhetskolan.

– Folkskolesjuorna tappade självkänslan. De utgjorde en restgrupp som blev kvar när "studiebegåvningarna" fått läsa vidare.

– Jag var ute på många möten och agiterade för en sammanhållen skola. Men jag mötte hårt motstånd från den tidens konservativa realskollärare.

1958–59 vidareutbildade sig K-G Nordström och blev högstadielärare i svenska

och SO-ämnena. Han kompletterade också sin utbildning genom ytterligare ämnesstudier på distans. Samtidigt infördes successivt den nya enhetsskolan.

En annan utbildning som kom att påverka K-G:s undervisning var en kurs i dramatik i Skinnskatteberg 1964.

– Efter det började jag att nyttja dramatik och rollspel i undervisningen. Jag kommer exempelvis ihåg när klassen fick dramatisera en novell om en svart skolpojke i Sydafrika. Förtrycket mot de svarta blev något konkret som eleverna själva var med och upplevde.

– Skapande verksamhet skär tvärs igenom gängse uppfattningar om vem som är bra i skolan.

Under slutet av 60-talet kom undervisningen att påverkas av den radikala och samhällskritiska andan. Vid den första Vietnamdemonstrationen i Boden deltog K-G och fem av eleverna på hans skola.

– Det var en märklig tillställning. Vi tågade runt i staden tätt följd av en karavan av raggarbilar och en grupp fotograferande SÄPO-män. Det fanns inte så många som arbetade för SÄPO här, det var lätt att känna igen dem.

En annan episod från slutet av 60-talet var när skolan visade filmen "Den vita sporten" om apartheid i Sydafrika. När filmen var slut rådde en tryckt stämning i salen. Många lärare ogillade att politiskt brännbara ämnen togs upp i undervisningen. K-G lämnade salen sist av alla och kände sig nedslagen. Han hade hoppats att filmen skulle väcka ett större engagemang.

– Men utanför dörren stod en elev, hon tackade mig för att skolan hade visat filmen. Det värmdes.

En annan gång när det blev ett fasligt liv, berättar K-G, var när Norrbottensteatern visade Sven Wernströms pjäs "Plugget".

– Många lärare var otroligt upprörda. Särskilt uppskakade var de över förslaget om en "du-reform". Så här i efterhand framstår det snarast som komiskt.

1980 infördes en ny läroplan för grundskolan. Men K-G hade börjat att använda läroplanens idéer långt tidigare. 1978 bildade han ett lärarlag tillsammans med tre andra lärare. Det var något alldeles unikt.

– En klass på skolan var ovanligt stökig. Klassföreståndaren började förlora greppet. Då kom han till mig och frågade om vi inte kunde samköra våra klasser och arbeta ihop. Strax efter hoppade även en speciallärare och en gymnastiklärare med. Vi bildade ett lärarlag ihop.

– Vi frågade oss hur vi önskade att eleverna skulle vara om vi mötte dem ett par år efter det att de hade slutat skolan. Vi satte upp fyra mål. Vi ville att eleverna skulle bli

nyfikna på att lära sig saker, att de skulle bli aktiva i samhället och beredda att göra något för andra, att de skulle lära sig hur man får kunskaper och framförallt att de skulle använda sina kunskaper. Kunskaperna skulle inte bara vara till för skolan.

Några år tidigare hade Låginkomstutredningen visat att det fanns en miljon svenskar som inte ens kunde skriva en överklagan till en myndighet. Detta diskuterades i lärarlaget.

- Vi ville inte att våra elever skulle komma att tillhöra denna miljon!

Resultatet blev en annorlunda undervisning.

- Efter mycket gräl med skolledningen, där vi fick mycket stöd av föräldrarna, fick vi egna hemklassrum för våra klasser.

- Vi slog också samman ämnen för att få längre arbetspass. Vi använde oss av ett vidgat läromedelsbegrepp – något som senare togs upp i den nya läroplanen. Istället för elevuppsättningar av ämnesböcker prenumererade vi på dagstidningar, köpte in film och olika böcker. Vi hade också ett nära samarbete med två bibliotekarier. Proven slopade vi helt. Men vi var förstas tvungna att även i fortsättningen sätta betyg.

- Men det viktigaste var nog att vi började arbeta i projekt. Eleverna delades in i mindre grupper och fick under perioder fördjupa sig inom något område. De fick samla in material från böcker och tidningar, men också genom att gå ut i samhället och göra intervjuer och fotografera.

- Redovisningen inför klassen var fylld av spänning. Eleverna var peppade, de använde ofta dramatik och ibland också film som de gjort själva.

- Redovisningen avslutades med en applåd och jag gick fram och tackade och tog alla eleverna i hand. Efter varje redovisning ringde jag också runt till elevernas föräldrar och berättade att deras son eller dotter nu avslutat ett moment.

- Ofta blev föräldrarna förvånade när jag ringde utan att framföra klagomål. Jag kommer särskilt ihåg en pappa som svarade ”Jaha, vad har min son nu ställt till med”. Men jag sa att han kunde vara stolt över sitt barn.

Vid redovisningarna fick eleverna som lyssnade skriva ned allt viktigt i skrivböcker. Alla elever hade en skrivbok för svenska, en för SO och en för NO. Dessa blev sedan till ett slags läroböcker.

Varje måndag inleddes arbetet med ett klassråd. Då planerades arbetet i veckan. Projektgrupperna fick anmäla om de behövde mer lärarstöd eller om de behövde material. Där diskuterades också det inre arbetet i grupperna, hur de höll sams. På fredagarna skedde sedan en utvärdering av veckan. Varje grupp fick berätta hur arbetet hade fungerat. Även lärarna kritiserades.

- Sedan hade vi också våra egna möten i lärarlaget. Där kunde vi komma fram till

att vissa grupper körde på tomgång och behövde mer stöd av oss.

– Men en viktig princip var att vi skulle behandla eleverna med respekt, vi ville inte fungera som övervakare.

– K-G kom också att ändra på kvartssamtalen med föräldrarna. Vid ett tillfälle hade han klagat på en elev inför en pappa. Efter samtalet såg han genom fönstret hur föräldern grälade våldsamt på sitt barn.

– Då undrade jag vad i helsike jag sysslade med. Efter det bestämde jag mig för att i förväg gå igenom med eleven vad jag ville ta upp och om han eller hon tyckte det var okey. Ibland sa eleven att jag fick föra fram min kritik, i andra fall bad de mig att hålla tyst med motiveringen att det annars skulle bli så mycket bråk hemma.

– Jag ville inte komma med något som överraskade eleven under kvartssamtalet.

Arbete med projektgrupper och lärarlag förändrade undervisningen totalt. K-G berättar att många föräldrar plötsligt började ringa och fråga vad som hade hänt. Deras barn hade börjat tycka att det var roligt att gå i skolan.

– Vi lyckades också ge alla elever en grundskolekompetens trots att många hade ett väldigt dåligt utgångsläge. En av mina idéer var att alla elever var bra på något. Det gällde bara att hitta det.

– Den traditionella skolan gör alldeles för många elever till förlorare. Det är en enorm förlust för hela samhället. Vi visade att skolan faktiskt kan fungera på ett annat sätt.

Projektarbetet på Sandensskolan i Boden blev snart välkänt i stora kretsar. K-G var med och tog fram två rapportböcker. Han började även medverka på studiedagar för lärare i Boden, Luleå, Haparanda och Kalix.

– Jag brukade ofta ta med mig elever som själva fick berätta om hur de arbetade. Jag kommer speciellt ihåg en gång när en elev stod i en aula och talade i en mikrofon inför över hundra lärare. Då skrek en lärare från en av de bakre raderna ”men svenskan då, hinner ni med svenskan?”. Men innan eleven hann svara grep en annan lärare ordet och gav den första läraren svar på tal ”är det inte svenska att kunna stå och prata inför en sådan här församling, skulle du våga det själv?”.

K-G påpekar emellertid att skolarbetet inte alltid var någon idyll.

– Ibland var vi väldigt osams i lärarlaget. Det hände också att jag bråkade på eleverna och de på mig. Vi arbetade också under ett ständigt motstånd från andra lärare. En gång blev vi anmälda till skolstyrelsen av en rektor som hade en dotter i klassen. Han tyckte det var fel att inte alla elever fick en egen lärobok i varje ämne. Vi fick själva utforma en skrivelse där vi förklarade tanken med det vidgade läromedelsbegreppet.

– *En viktig princip var att vi skulle behandla eleverna med respekt. Vi ville inte fungera som övervakare.*

– Men Lgr 80 innebar ett erkännande av vårt sätt att arbeta. Det stärkte lärarlaget. Vi arbetade inte bara på ett bra sätt, vi hade också rätt att arbeta så. Men det sega motståndet fortsatte. Det blev ett slags omvänd bevisbörda. Vi som försökte att realisera den nya läroplanen fick ständigt förklara oss. Men de lärare som helt struntade i läroplanen blev inte alls kritiserade.

För några år sedan gick K-G Nordström i pension. Om han fick börja om sitt yrkesverksamma liv så vet han precis vad han skulle vilja göra.

– Jag skulle börja om igen och arbeta som lärare. Vi skulle använda projektformen och helst skulle jag vilja följa samma klass från årskurs ett till nio. Skolledare skulle vi inte behöva. Men en bra vaktmästare och en bra kanslist.

– Det skulle verkligen vara roligt.

K-G har egentligen inte helt slutat som lärare. För ett år sedan började han med vuxenundervisning i ABF-skolan. Han undervisar personer i 40–50-års åldern som bara har gått folkskolan. En dag i veckan får de undervisning i olika grundskoleämnen.

– Jag säger till dem att det är de som har betalat skolan. De har verkligen rätt till denna undervisning.

– Och jag använder precis samma pedagogik som jag utvecklat i ungdomsskolan. En bra pedagogik kan användas för alla åldersgrupper.

M.W.